YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL, OKTYABR / VI MAXSUS SON

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

IQTISODIYOT FAKULTETI

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Elektron nashr. 307 sahifa.
E’lon qilishga 2026-yil 24-oktyabrda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH: YUTUQLAR, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR 9
Yunusov Xudoynazar Beknazarovich

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA IJARA MUNOSABATLARI VA INVESTITSION AKTIVLARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH 11
Egamberdiyeva Salima Rayimovna

KORXONA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA‘MINLASH VA RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH FOYDA KO‘RSATKICHLARINI 2029-YILGACHA PROGNOZI 20
Xasanov Baxodir Akramovich, Maxmudov Azamat Normuradovich, Atamurodov Saidmurod Yaxyoyevich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA O‘TISH MASALALARI 23
Kurbanov Ziyat Niyazovich

ОРГАНИЗАЦИЯ НАЛОГОВОГО УЧЕТА И ОПТИМИЗАЦИЯ ЗАТРАТ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЛОГИСТИКИ 28
Н. Бердимурат, А. Бердимурат

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI VA BIOLOGIK AKTIVLAR AUDITINI RISKLARGA YO‘NALTIRILGAN HOLDA TASHKIL ETISH 34
Alikulov Abdimo‘min Ismatovich, Ruzieva Elvira Abdulmitovna, Rakhimova Umida Rabbimovna

CHORVACHILIK KORXONALARI VA AGROKLASTERLARDA BIOLOGIK AKTIVLAR HISOBINI BHXS (IAS) 41 “QISHLOQ XO‘JALIGI” STANDARTI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 40
Alikulov A.I., Sayfiyev S. S., Karimov I.Sh.

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL OQIMLARINING IQTISODIY MOHIYATI, ULARNI TASNIFLASH VA BAHOLASHNING ZARURATI 47
Xasanov Baxodir Akramovich, Maxmudov Azamat Normuradovich, Atamurodov Saidmurod Yaxyoyevich

BALIQCHILIK XO‘JALIKLARIDA AYLANMA KAPITALDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI IQTISODIY TAHLIL QILISH VA BARQAROR RIVOJLANISHNI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 50
Fayziyev Oybek Raximovich

CHORVACHILIK BIOLOGIK AKTIVLARI HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TASHKIL ETISH MUAMMOLARI VA ULARNING YECHIMLARI 57
Menglikulov Baxtiyor Yusupovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROSERVISNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 63
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich

QISHLOQ AHOLISI DAROMADLARINI KO‘PAYTIRISHNING INNOVATSION YO‘NALISHLARI 68
Amaniyazov Rinat Bayniyazovich

MINTAQAVIY BOG‘DORCHILIKDA RESURS VA XARAJATLAR TARKIBINI OPTIMALLASHTIRISH (Samarqand viloyati tumanlari misolida) 74
Akbarov Husan O‘zbekxonovich

SANOAT SOHASIDA INVESTITSION RESURSLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI 79
Azimova Hulkar Egamberdiyevna

QISHLOQ XO‘JALIGI ISHLAB CHIQARISHINING TEXNOLOGIK VA BIOLOGIK XUSUSIYATLARI HAMDA ULARNING XARAJATLAR HISOBI VA KALKULYATSIYA METODOLOGIYASIGA TA’SIRI 86
Mardonov Mamed Shavkatovich

BARQAROR IQTISODIY O‘SISHNI TA’MINLASHDA INVESTITSIYALAR HAMDA JOZIBADOR INVESTITSION MUHITNING O‘RNI VA AHAMIYATI 89
Raxmatov Jonibek Ismoil o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

SAMARQAND VILOYATIDA MAISHIY XIZMATLARNI RIVOJANTIRISH ASOSIDA KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISHGA OID TAVSIYALAR 96
Navruzbek Azimjonovich Rajabov

MAMLAKATIMIZDA AHOLINI KAMBAG‘ALLIK DARAJASINING TAHLILI VA KAMBAG‘ALLIKNI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY IMKONIYATLARI 99
Saparov Murod Irgashovich

O‘ZBEKISTONDA SAVDO VA ELEKTRON SAVDO XIZMATLARI TARAQQIYOTINING ILMIY ASOSLARI VA RAQAMLI IQTISODIYOTGA MOS RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI 102
Jurakulov Shoxrux Baxtiyorovich

O‘ZBEKISTONDA CHORVACHILIK TARMOG‘INING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 108
Eshanqulov Sirojiddin Xakimovich

INNOVATSION AGROTEXNIK TADBIRLAR (XOMTOK VA BARG SONINI BOSHQARISH) ASOSIDA MAYIZBOP UZUMCHILIKDA BARQAROR HOSILDORLIKNI TA’MINLASH YO‘LLARI 114
Abdurasulov Otabek Abdurasul o‘g‘li, Mahmudova Fotima Erkin qizi

ASALARICHILIK XO‘JALIKLARIDA AKTIVLAR HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 117
Ishturdiev Hasan Abdugapparovich

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА ЗАТРАТ БИОЛОГИЧЕСКОВ АКТИВОВ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ НА ОСНОВЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ 121
Изатиллаева Комила, Эшмурадов Улугбек Ташмуратович

AGROKLASTERLARDA TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY YO‘NALISHLARI 128
Raximova Umida Rabbimovna, Vahobov Diyor Husan o‘g‘li, Mardonova Parizoda Ziyodullayevna, Djuraqulov Sherali Abdullayevich

O‘ZBEKISTON KIMYO SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVI ASOSLARI 133
Razikov Otabek Rustamovich

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAHIRALARNING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH 137
Raximova Umida Rabbimovna, Qodirberganova Tabassum Ro‘zimboy qizi, Xazratqulov Firdavs Firuzovich, Qadamboyev Mirxandbek Xamidjon o‘g‘li

LIMON MEVASINING SHIFOBAXSH XUSUSIYATLARI HAQIDA BA’ZI TUZUKLAR 140
N.Mamatkulov, Ochilova Marg‘uba

KICHIK BIZNESNI EKSPORTGA OLIB CHIQISH: AMALIY STRATEGIYALAR VA HAYOTIY TAJRIBALAR 143
R. T. Qudratov, A. X. Sodiqov

FERMER XO‘JALIKLARIDA SOTISH JARAYONLARI HISOBI VA AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH 147
Ruziyeva Dilafruz Faxridinovna, Abdunazarova Sevinch

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TURISTIK XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR 154
Tleumuratov Baxadir Genjemuratovich

XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARIDA BIZNES-JARAYONLARNI AVTOMATLASHTIRISH VA OPTIMALLASHTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 159
Berdiyev Nazirjon Abduvoseyevich

G‘ALLA YETISHTIRISHDA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI HISOBI VA MAHSULOT TANNARXINI HISOBLASHNING HOZIRGI HOLATI 165
Sh.X. Yuldashev, S.S. Nematilloyev

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 171
Berdiyev Nazirjon Abduvoseyevich

YASHIL IQTISODIYOT SHAROTIDA OZBEKISTONDA ISHSIZLARGA YANGI ISH ORINLARINI YARATISH 177
Nazarova M.Sh., Berdikulov Ravshan, Nematullaev Ozodbek, Xasanov Rizo

ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА НА ОСНОВЕ ИНВЕСТИЦИЙ, ИННОВАЦИЙ И ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 181
Шадиева Гулнора Мардиевна

KAMBAG‘ALLIK DARAJASINI QISQARISHIGA XIZMAT KO‘RSATISH SOHASI TA’SIRINI TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 185
Saparov Murod Irgashovich

SUT CHORVACHILIGIDA MAHSULOT TANNARXINI OMILLI VA MARJINAL TAHLIL QILISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 189
Abduganieva Dildora Bobir qizi, Alikulov Abdimo‘min Ismatovich

ASALARICHILIK XO‘JALIKLARIDA TA’MINOT JARAYONI HISOBINING HOZIRGI HOLATI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 195
Ishturdiev Xasan Abdigapparovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI 200
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi

ПИЩЕВЫЕ ОТХОДЫ И СТРАТЕГИИ БОРЬБЫ С НИМИ 214
Казакова Зулайхо Салахиддиновна, Хотамова Юлдуз Юнусжоновна, Авалбаева Самира Кахрамон кизи, Ахророва Малохат Аброр кизи

AGROKLASTERLARDA TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR BO‘YICHA ICHKI NAZORAT VA AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH 221
Raximova Umida Rabbimovna, Jumaniyazova Munisa Jamoliddin qizi, Xoliqberdiyev Firdavs Ilhamovich, Nafasov Og‘abek Bobirjon o‘g‘li

KORXONALARDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALARI TANNARXINI IAS 2 STANDARTI BO‘YICHA SHAKLLANTIRISH VA UNING AUDITORLIK TAHLILI 225
To‘xtayev Zafar Mamatqulovich, Omonov Sindorbek G‘ayrat o‘g‘li, Abdusalomov Jasurbek Abdukarim o‘g‘li

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA ASOSIY VOSITALARNI TAN OLISH, ULARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA BAHOLASH VA AMORTIZATSIYA USULLARI: XALQARO VA O‘ZBEKISTON YONDASHUVLARINING QIYOSIY TAHLILI 229
Azzamova Dinora Xolmumin qizi

O‘ZBEKISTONDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLARGA UYG‘UNLASHTIRISH SHAROITIDA XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 232
X. Axmedov, S. Karimov, M. Raxmonova, G. B. Narziyeva

СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ БИЗНЕСА 237
Р. С. Макашева, А. Бердимурат, Азизова София, Акимова Милан

ИНВЕСТИЦИИ, ИННОВАЦИИ И РЕБРЕНДИНГ КАК ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА 242
Шадиева Гулнора Мардиевна

SAMARQAND VILOYATI MEVA-SABZAVOTCHILIK TARMOG‘IDA KLASTER TIZIMINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA UNI OSHIRISH YO‘LLARI 246
Roziyeva Gulhayo Choriyevna

PAXTA YETISHTIRISHDA INNOVATSION AGROTEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY MOHIYATI 254
Z.N.Ishniyazov

O‘ZBEKISTON QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA XARAJATLAR HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 257
G. B. Narziyeva, Baxriddinov Samandar, Jumayev Azamat

O‘ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A’ZO BO‘LISHI VA MILLIY IQTISODIY ISLOHOTLAR: IMKONIYATLAR, XATARLAR VA STRATEGIK MOSLASHUV 262
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Yaxshiliqov Jo‘raqul Rahmiddin o‘g‘li, Napasov Aslonbek Asqar o‘g‘li

QISHLOQ XO‘JALIGIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA BARQAROR RIVOJLANISHGA TA’SIRI 267
Ruziyeva Dilafruz Faxridinovna, Tursunov Samad Dilshod o‘g‘li, Tog‘aymurodov Sorbon Suhrob o‘g‘li, Eshqulov Murodjon O‘tamurod o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

FAOL TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMINING ASOSLARI 274
Baxtiyorov Mexro‘zxon Baxtiyorovich, Salamov Ibroxim

УЧЕТ И ОПТИМИЗАЦИЯ ТРАНСПОРТНЫХ ЗАТРАТ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЛОГИСТИКИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ 279
Бердимурат Н., Сапарбай А., Қырықбай Қ.

СИСТЕМА НАЛОГОВ И СБОРОВ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ РЕФОРМЫ И ВЕКТОР РАЗВИТИЯ 286
Бахтиярова Севинчой Абдиязовна, Султонбоева Севинчой Азизбековна

AKVAKULTURA: TABIIY-IQLIM SHAROITLAR, BALIQ YETISHTIRISH USULLARI VA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI 289
Urdushev Xamrakul, Rabbimova Parvina Askar qizi

БИОЛОГИЧЕСКИЕ АКТИВЫ КАК СПЕЦИФИЧЕСКИЙ ОБЪЕКТ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА 293
Кураленко Алина, Эшмурадов У.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В МАЛОМ И СРЕДНЕМ БИЗНЕСЕ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 298
Туякбаева Жазира, Таженова Хурлиман, Ш. Юлдашев

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA JAVOBGARLIK MARKAZLARI SEGMENTAR HISOBOTLARINING XUSUSIYATLARI 301
Alikulov G‘olib Abdimuminovich

UDK: 338.43:634/635

SAMARQAND VILOYATI MEVA-SABZAVOTCHILIK TARMOG‘IDA KLASTER TIZIMINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA UNI OSHIRISH YO‘LLARI

Roziyeva Gulhayo Choriyevna
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada Samarqand viloyati meva-sabzavotchilik tarmog‘ida klaster tizimining hududiy joylashuvi, yer resurslari bilan ta’minlanganligi va iqtisodiy samaradorligi tahlil qilingan. 2020–2024-yillardagi ekin maydonlari dinamikasi, 2025-yil yakunlari bo‘yicha meva, sabzavot va uzum ishlab chiqarish hajmlari, shuningdek, meva-sabzavot eksportining miqdor va qiymat ko‘rsatkichlari baholangan. Tumanlar ixtisoslashuvi, klasterlashuv darajasi va fermer xo‘jaliklarining klaster tizimidagi ishtiroki asosida hududiy muammolar aniqlanib, iqtisodiy samaradorlikni oshirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: meva-sabzavotchilik, klaster, Samarqand viloyati, hududiy ixtisoslashuv, yer maydoni, iqtisodiy samaradorlik, qo‘shilgan qiymat, fermer xo‘jaligi, qayta ishlash, eksport.

Abstract: The article analyzes the territorial distribution of fruit and vegetable clusters in Samarkand region, their land resources and the impact of the cluster system on economic efficiency. The dynamics of fruit and berry areas and vegetable crop areas, district specialization, the number of clusters, allocated land and participation of farms are examined. Measures are proposed to improve cluster efficiency through deeper processing, exports, resource efficiency and stronger alignment of farmers’ economic interests.

Key words: fruit and vegetable production, cluster, Samarkand region, territorial specialization, land area, economic efficiency, value added, farms, processing, export.

Аннотация: В статье проанализированы территориальное размещение плодоовощных кластеров Самаркандской области, обеспеченность земельными ресурсами и влияние кластерной системы на экономическую эффективность. Рассмотрена динамика площадей плодово-ягодных насаждений и овощных культур, районная специализация, количество кластеров, закрепленные за ними земли и участие фермерских хозяйств. Предложены направления повышения экономической эффективности кластеров на основе углубления переработки, экспорта, ресурсосбережения и учета интересов фермеров.

Ключевые слова: плодоовощеводство, кластер, Самаркандская область, территориальная специализация, земельная площадь, экономическая эффективность, добавленная стоимость, фермерское хозяйство, переработка, экспорт.

Meva-sabzavotchilik Samarqand viloyati qishloq xo‘jaligining yuqori iqtisodiy salohiyatga ega yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Viloyatning tabiiy-iqlim sharoiti, sug‘oriladigan yerlar mavjudligi, ichki va tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlari hamda tarixan shakllangan bog‘dorchilik va uzumchilik tajribasi meva-sabzavot mahsulotlari yetishtirishni hududiy ixtisoslashuvning muhim tarkibiy qismiga aylantirgan. [1, 12, 13]

Zamonaviy sharoitda tarmoq samaradorligi mahsulot hajmini ko‘paytirish bilangina emas, balki yetishtirish, saqlash, saralash, qayta ishlash, qadoqlash, logistika va realizatsiya bosqichlarini yagona qiymat zanjirida birlashtirish darajasi bilan belgilanadi. Klaster modeli aynan shu jarayonlarni integratsiya qilish, kichik va o‘rta ishlab chiqaruvchilarni yirik bozor zanjirlariga ulash hamda resurslardan birgalikda foydalanish imkonini beradi. [12, 13]

Samarqand viloyati misolida klasterlashuvni o‘rganishning ilmiy ahamiyati shundaki, hududda meva-sabzavotchilikning tumanlar bo‘yicha ixtisoslashuvi keskin farqlanadi. Bir tomondan, Bulung‘ur, Jomboy,

Urgut, Samarqand va Toyloq tumanlari meva-sabzavotchilikning muhim hududlari sifatida ajralib tursa, boshqa tomondan, klasterlashgan yerlar Urgut, Samarqand, Toyloq va Bulung‘ur tumanlarida yuqori darajada jamlangan. Ushbu hududiy nomutanosiblik klaster siyosatini tumanlarning real ixtisoslashuvi bilan uyg‘unlashtirish zaruratini keltirib chiqaradi. [2, 3, 4, 5]

Tadqiqotning maqsadi Samarqand viloyati meva-sabzavotchilik tarmog‘ida klaster tizimining hududiy va iqtisodiy holatini baholash, klasterlashuv darajasini aniqlash hamda tarmoq iqtisodiy samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat. [1, 2, 3, 4, 5]

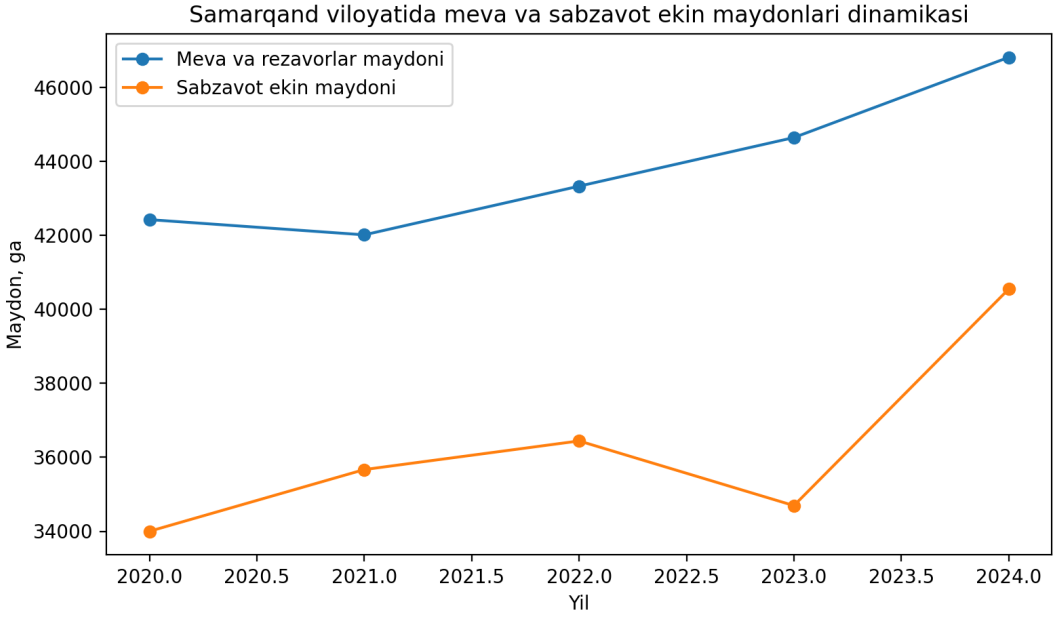
Tadqiqotda tizimli va qiyosiy tahlil, statistik guruhlash, dinamik qatorlar tahlili, tarkibiy ulushlarni hisoblash, hududiy taqqoslash hamda mantiqiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Axborot bazasini O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining SIAT ma’lumotlar bazasi, Samarqand viloyati statistika boshqarmasi, Qishloq xo‘jaligi vazirligi va Samarqand viloyati qishloq xo‘jaligi boshqarmasi ma’lumotlariga tayangan ilmiy manbalar tashkil etdi. [2, 3, 4, 5, 6]

Metodologik jihatdan muhim cheklov shundaki, SIAT bazasida meva va rezavorlar hamda sabzavot ekin maydonlari bo‘yicha viloyat darajasidagi taqqoslanadigan yillik qator 2024-yilgacha mavjud. Shu sababli yer maydonlari dinamikasi 2020–2024-yillar kesimida, 2025-yil tahlili esa ishlab chiqarish hajmi, qishloq xo‘jaligi umumiy ko‘rsatkichlari va eksport natijalari asosida amalga oshirildi. 2025-yil bo‘yicha meva-sabzavotchilik klasterlari soni va ularga biriktirilgan maydonning yangilangan yagona rasmiy ochiq jadvali aniqlanmagani sababli klaster tarkibi bo‘yicha 2024-yilning oxirgi mavjud ma’lumotlari saqlab qolindi va 2025-yilga mexanik ko‘chirish amalga oshirilmadi. [2, 3, 4, 5, 6]

Rasmiy statistika ma’lumotlariga ko‘ra, Samarqand viloyatida meva va rezavorlar maydoni 2020-yildagi 42 425 gektardan 2024-yilda 46 813 gektarga yetgan. Mazkur davrda o‘sish 4 388 gektar yoki 10,3 foizni tashkil etdi. Sabzavot ekinlari maydoni esa 2020-yildagi 34 000 gektardan 2024-yilda 40 547 gektarga ko‘payib, 6 547 gektar yoki 19,3 foizga oshgan. Bu sabzavotchilik ekin maydonining meva va rezavorlar maydoniga nisbatan tezroq kengayganini ko‘rsatadi (1-jadval; 1-rasm). [2, 3]

1-jadval. Samarqand viloyatida meva-rezavorlar va sabzavot ekin maydonlari dinamikasi, 2020–2025-yillar[1]

Ko‘rsatkich	2020	2021	2022	2023	2024	2025*	2020–2024 o‘sish, %
Meva va rezavorlar maydoni, ga	42 425	42 014	43 330	44 644	46 813	—	10,3
Sabzavot ekin maydoni, ga	34 000	35 668	36 442	34 694	40 547	—	19,3

1-rasm. Samarqand viloyatida meva va sabzavot ekin maydonlari dinamikasi, 2020–2024-yillar[2] [2, 3]

1 Manba: Milliy statistika qo‘mitasi SIAT ma’lumotlari asosida muallif hisob-kitobi. [2, 3] *2025-yil ekin maydonlari bo‘yicha yakuniy hududiy ma’lumotlar SIATda hali e’lon qilinmagan.

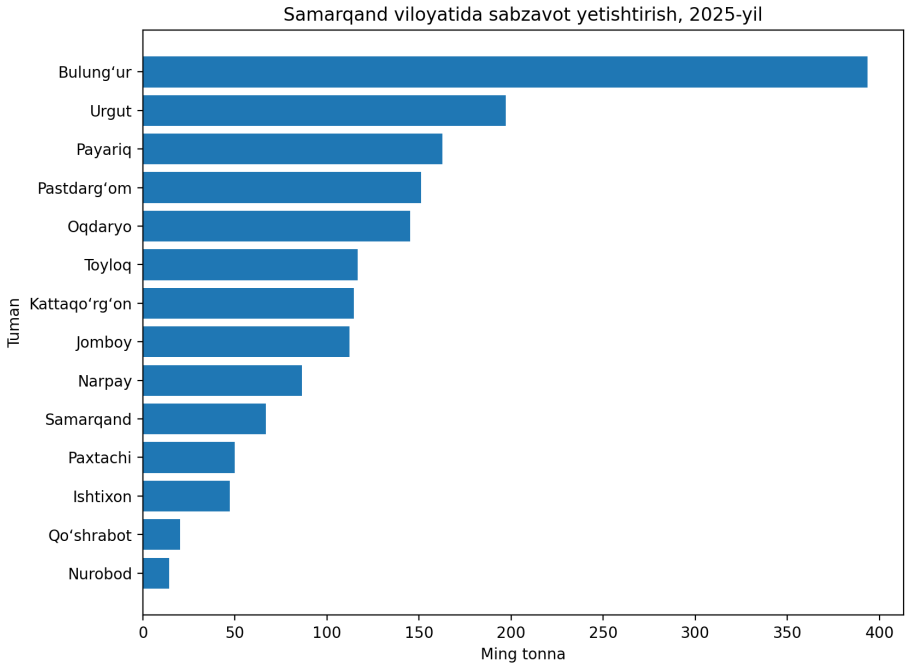
2 Manba: Milliy statistika qo‘mitasi SIAT ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan. [2, 3]

2024-yilda ikki ko‘rsatkich yig‘indisi 87,4 ming gektardan ortiqni tashkil etadi. Biroq ushbu yig‘indi meva-sabzavotchilik uchun ajratilgan yagona yer fondi sifatida talqin qilinmasligi kerak: meva va rezavorlar maydoni ko‘p yillik plantatsiyalarni, sabzavot maydoni esa yillik ekin maydonlarini ifodalaydi. Shu sababli klasterlashuv ulushini hisoblashda bir xil metodologiyada tuzilgan klaster va tarmoq yer fondi ko‘rsatkichlaridan foydalanish zarur. [2, 3]

2025-yil yanvar–dekabr yakuniy ma’lumotlari Samarqand viloyatida sabzavotchilikning hududiy konsentratsiyasi yuqori ekanini ko‘rsatadi. Sabzavot yetishtirish hajmi bo‘yicha Bulung‘ur tumani 393,4 ming tonna bilan yetakchi bo‘lib, viloyat jami hajmining 23,3 foizini ta’minlagan. Keyingi o‘rinlarda Urgut — 197,2 ming tonna, Payariq — 162,8 ming tonna, Pastdarg‘om — 151,1 ming tonna va Oqdaryo — 145,3 ming tonna qayd etilgan (2-jadval; 2-rasm). [14]

2-jadval. Samarqand viloyati shahar va tumanlarida sabzavot yetishtirish hajmi, 2025-yil[3]

Hudud	Sabzavot yetishtirish, tonna	Viloyatdagi ulushi, %	2024-yilga nisbatan, %
Samarqand shahri	7 278.4	0,4	87,2
Kattaqo‘rg‘on shahri	329.8	0,0	62,9
Oqdaryo	145 307.0	8,6	104,1
Bulung‘ur	393 434.4	23,3	100,9
Jomboy	112 223.8	6,7	100,1
Ishtixon	47 364.0	2,8	100,2
Kattaqo‘rg‘on	114 624.5	6,8	129,8
Qo‘shrabot	20 275.5	1,2	104,5
Narpay	86 361.9	5,1	95,2
Payariq	162 831.8	9,7	98,8
Pastdarg‘om	151 050.3	9,0	94,2
Paxtachi	50 018.5	3,0	101,7
Samarqand	66 762.1	4,0	97,7
Nurobod	14 301.2	0,8	98,1
Urgut	197 198.7	11,7	105,1
Toyloq	116 774.1	6,9	105,8

2-rasm. Samarqand viloyati hududlarida sabzavot yetishtirish hajmi, 2025-yil[4] [14]

3 Manba: Samarqand viloyati statistika boshqarmasining 2025-yil yanvar–dekabr yakuniy ma’lumotlari asosida muallif hisob-kitobi. [14]
4 Manba: Samarqand viloyati statistika boshqarmasining 2025-yil yanvar–dekabr ma’lumotlari asosida tuzilgan. [14]

Jadvaldan ko‘rinadiki, 2025-yilda sabzavot ishlab chiqarish ayniqsa Bulung‘ur, Urgut, Payariq, Pastdarg‘om va Oqdaryo tumanlarida yuqori bo‘lgan. Kattaqo‘rg‘on tumanida esa o‘sish sur’ati 129,8 foizni tashkil etib, 2024-yilga nisbatan eng yuqori o‘sish qayd etilgan. Bu ko‘rsatkichlar klaster, saqlash, logistika va qayta ishlash infratuzilmasini xomashyo bazasi kuchli hududlarga moslashtirish zarurligini ko‘rsatadi. [14]

Qishloq xo‘jaligi vazirligi ma’lumotlarida 2023-yil holatiga Samarqand viloyatida 15 ta meva-sabzavotchilik klasteri faoliyat yuritib, ularga 23 157 gektar yer biriktirilgani ko‘rsatilgan. Shundan 2 895 gektar klasterlarning bevosita o‘z maydoni, 20 262 gektar esa klaster tarkibidagi 2 759 ta fermer xo‘jaligiga tegishli maydon bo‘lgan. Demak, klaster maydonining 87,5 foizi fermer xo‘jaliklari hissasiga to‘g‘ri kelgan. [4]

2023-yilga oid hududiy tahlilda Samarqand viloyatida meva-sabzavotchilik uchun ajratilgan yerlar 52 268 gektar, shundan klasterlarga biriktirilgan qismi 23 157 gektar ekani qayd etilgan. Bir xil metodikadagi ushbu ko‘rsatkichlar asosida klasterlashuv darajasi 44,3 foizni tashkil etadi. Bu tarmoq yerlarining qariyb yarmi klaster mexanizmi bilan qamrab olinganini bildiradi. [4, 5]

Klasterlashuv darajasi = 23 157 / 52 268 × 100 = 44,3 %

2024-yil bo‘yicha Samarqand viloyati qishloq xo‘jaligi boshqarmasi ma’lumotlariga tayangan manbada meva-sabzavotchilik klasterlari soni 12 ta, ularga biriktirilgan yer 21 360 gektar, shundan klasterlarning o‘z maydoni 2 527,7 gektar, 2 455 ta fermer xo‘jaligi maydoni esa 18 832,6 gektar sifatida keltiriladi. 2023 va 2024-yil ma’lumotlari klasterlar soni va biriktirilgan yerlar tarkibida o‘zgarish bo‘lganini ko‘rsatadi. Biroq bu o‘zgarishlarning sababi alohida institutsional tahlilni talab etadi; maqolada faqat rasmiy davriy ko‘rsatkichlarning farqi sifatida qayd etiladi. [6] 2025-yil yakuni bo‘yicha esa aynan shu ko‘rsatkichlarning yangilangan yagona rasmiy ochiq kesimi aniqlanmadi; shu sababli 2025-yil qiymatlari taxmin qilinmadi (3-jadval). [6]

3-jadval. Samarqand viloyatida meva-sabzavotchilik klasterlarining asosiy ko‘rsatkichlari, 2023–2025-yillar[5]

Ko‘rsatkich	2023-yil	2024-yil
Klasterlar soni, ta	15	12
Biriktirilgan yer maydoni, ga	23 157	21 360
Klasterlarning o‘z maydoni, ga	2 895	2 527,7
Fermer xo‘jaliklari soni, ta	2 759	2 455
Fermer xo‘jaliklari maydoni, ga	20 262	18 832,6

2023-yil hududiy ma’lumotlariga ko‘ra, meva-sabzavotchilik klasterlari uchun biriktirilgan yerlarning asosiy qismi to‘rtta tumanda jamlangan: Urgut — 8 430 gektar (36,4 %), Samarqand — 4 242 gektar (18,3 %), Toyloq — 3 918 gektar (16,9 %) va Bulung‘ur — 3 370 gektar (14,6 %). Ushbu to‘rtta tuman hissasiga jami klaster maydonining 86,2 foizi to‘g‘ri keladi. Bu viloyatda klasterlashuvning hududiy konsentratsiyasi juda yuqori ekanini ko‘rsatadi. [5] 2025-yil uchun tumanlar kesimidagi klaster maydonlarining yangilangan rasmiy taqsimoti e’lon qilinmagani sababli, ushbu hududiy konsentratsiya 2023-yil bazasi sifatida saqlandi (4-jadval). [5]

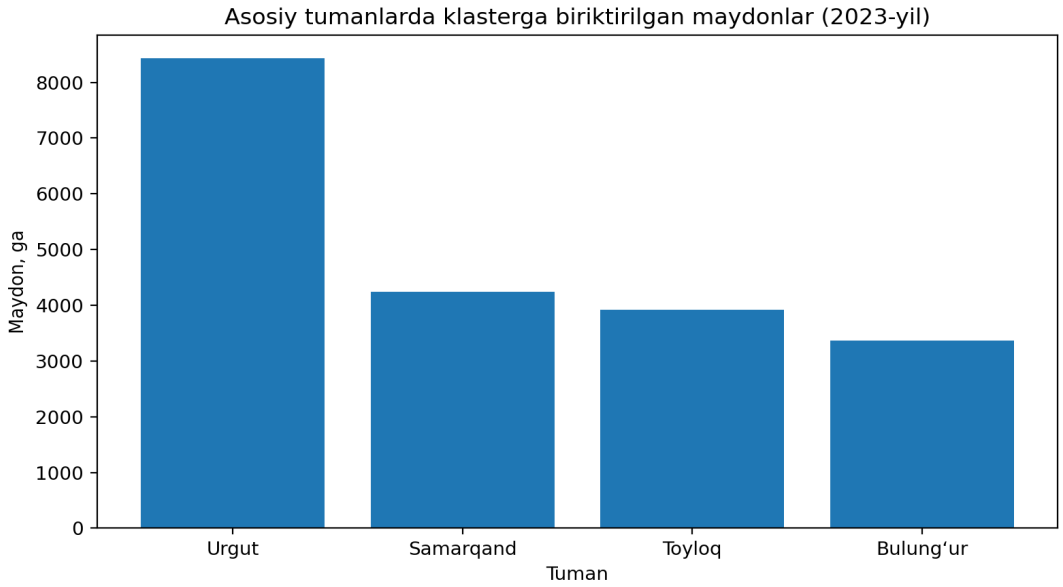
4-jadval. Samarqand viloyatida meva-sabzavotchilik klasterlari maydonining tumanlar bo‘yicha taqsimlanishi, 2023–2025-yillar[6]

uman	2023-yilda klasterga biriktirilgan maydon, ga	Viloyat klaster maydonidagi ulushi, %	Tuman meva-sabzavotchilik yerlarining klaster bilan qamrovi, %
Urgut	8 430	36,4	77
Samarqand	4 242	18,3	48
Toyloq	3 918	16,9	88
Bulung‘ur	3 370	14,6	—
Payariq	—	—	66

Metodik jihatdan, 2025-yil ma’lumoti ochiq e’lon qilinmagan holatda 2024-yil yoki 2023-yil ko‘rsatkichlarini 2025-yil sifatida qayta belgilash ilmiy jihatdan noto‘g‘ri bo‘ladi. Shu sabab jadvalda mavjud eng so‘nggi ishonchli raqamlar saqlanib, 2025-yil bo‘yicha ma’lumot mavjud emasligi alohida ko‘rsatildi (3-rasm).

5 Manba: Qishloq xo‘jaligi vazirligi va Samarqand viloyati qishloq xo‘jaligi boshqarmasi ma’lumotlari asosida tuzilgan. Izoh: 2025-yil yakuni bo‘yicha Samarqand viloyatining aynan meva-sabzavotchilik klasterlari soni, biriktirilgan yer maydoni va fermerlar soni kesimida yangilangan yagona rasmiy ochiq jadval aniqlanmadi. [4, 5, 6]

6 Manba: Samarqand viloyatidagi agrosanoat klasterlarining hududiy joylashuvi bo‘yicha ma’lumotlar asosida tuzilgan. Izoh: 2025-yil uchun Urgut, Samarqand, Toyloq, Bulung‘ur va boshqa tumanlar kesimida meva-sabzavotchilik klasterlariga biriktirilgan yerlarning yangi yakuniy rasmiy taqsimoti ochiq manbalarda aniqlanmadi. [5, 6]

3-rasm. Asosiy tumanlarda klasterga biriktirilgan maydonlar, 2023-yil[7] [5]

Tuman ichidagi qamrov ko‘rsatkichi bo‘yicha Toyloq tumani 88 foiz bilan eng yuqori o‘rinda, Urgut tumani 77 foiz, Payariq tumani 66 foiz va Samarqand tumani 48 foizni tashkil etgan. Ayni paytda Qo‘shrabot, Paxtachi, Narpay, Nurobod, Pastdarg‘om va Ishtixon tumanlarida o‘rganilgan davrda meva-sabzavotchilik klasterlari tashkil etilmagani qayd etilgan. Bu holat viloyatning ayrim yuqori meva yoki sabzavot maydoniga ega tumanlarida klaster mexanizmining yetarli darajada shakllanmaganini ko‘rsatadi. [5]

2025-yil yakunlari Samarqand viloyatining meva-sabzavotchilikdagi yuqori salohiyatini tasdiqlaydi. Milliy statistika qo‘mitasining dastlabki ma’lumotlariga ko‘ra, viloyatda 408 356 tonna meva va rezavorlar, 1 686 136 tonna sabzavot hamda 696 952 tonna uzum yetishtirilgan. 2024-yil bilan taqqoslaganda, meva va rezavorlar hajmi 1,6 foizga, sabzavot yetishtirish 6,9 foizga, uzum yetishtirish esa 4,6 foizga oshgan. Mazkur natijalar Samarqand viloyatining respublika meva-sabzavotchilik va uzumchilik tizimidagi yirik ishlab chiqarish markazlaridan biri ekanini ko‘rsatadi. [8, 9, 10]

Mazkur nomutanosiblikni klaster tizimini kengaytirish uchun avtomatik asos sifatida emas, balki qayta ishlash quvvatlari, mahsulot tarkibi, logistika, suv ta’minoti va bozor aloqalarini qo‘shimcha baholash zarurligini ko‘rsatuvchi signal sifatida talqin qilish lozim.

2025-yilda viloyat meva-sabzavotchilik tarmog‘ida ishlab chiqarish bilan bir qatorda tashqi savdo natijalari ham sezilarli yaxshilangan. Samarqand viloyati statistika boshqarmasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yil yanvar–dekabr oylarida 258,1 ming tonna meva va sabzavot mahsulotlari 345,8 mln AQSH dollari qiymatida eksport qilingan. Eksportning fizik hajmi 2024-yilga nisbatan 25,1 foizga, qiymati esa 57,8 foizga oshgan. Bu qiymat o‘sishining fizik hajm o‘sishidan ancha yuqori bo‘lganini, ya’ni eksport tarkibi va mahsulot birligiga to‘g‘ri keladigan tushumda ijobiy siljish kuzatilganini ko‘rsatadi. [8, 9, 10, 11]

2025-yil eksport ma’lumotlari asosida bir tonna meva-sabzavot eksportiga to‘g‘ri keladigan o‘rtacha shartli tushum 1 339,7 AQSH dollarini tashkil etadi (345,84 mln dollar / 258,14 ming tonna). Ushbu ko‘rsatkich klasterlar faoliyatini baholashda eksport hajmi bilan bir qatorda eksport qiymatini ham asosiy KPI sifatida qo‘llash zarurligini tasdiqlaydi (5-jadval; 4-rasm). [11]

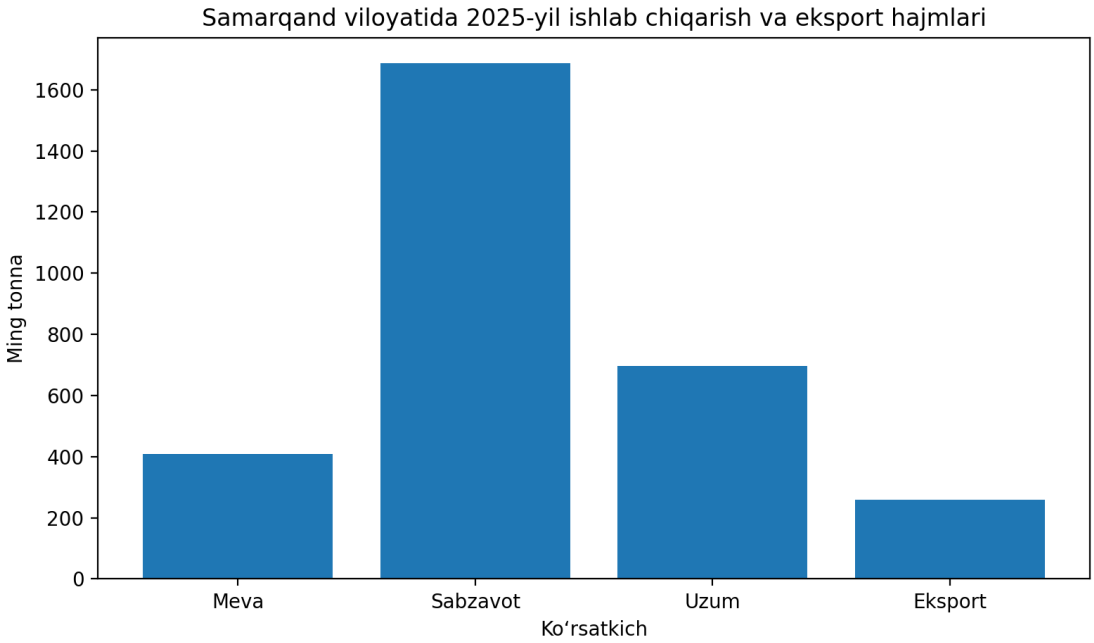
5-jadval. Samarqand viloyati meva-sabzavotchilik tarmog‘ining 2025-yil yakuniy ko‘rsatkichlari[8]

Ko‘rsatkich	2025-yil	2024-yilga nisbatan o‘zgarish
Meva va rezavorlar yetishtirish	408,4 ming tonna	+1,6 %
Sabzavot yetishtirish	1 686,1 ming tonna	+6,9 %
Uzum yetishtirish	697,0 ming tonna	+4,6 %

7 Manba: Samarqand viloyatidagi agrosanoat klasterlarining hududiy joylashuvi bo‘yicha ma’lumotlar asosida tuzilgan. Izoh: 2025-yil uchun Urgut, Samarqand, Toyloq, Bulung‘ur va boshqa tumanlar kesimida meva-sabzavotchilik klasterlariga biriktirilgan yerlarning yangi yakuniy rasmiy taqsimoti ochiq manbalarda aniqlanmadi. [5, 6]

8 Manba: Milliy statistika qo‘mitasi va Samarqand viloyati statistika boshqarmasining 2025-yil yakuniy ma’lumotlari asosida muallif hisob-kitobi. [8, 9, 10, 11]

Meva-sabzavot eksporti	258,1 ming tonna	+25,1 %
Meva-sabzavot eksporti qiymati	345,8 mln AQSH dollari	+57,8 %
1 tonna eksportga shartli tushum	1 339,7 AQSH dollari	muallif hisob-kitobi

4-rasm. Samarqand viloyatida 2025-yil ishlab chiqarish va eksport hajmlari, ming tonna[9] [8, 9, 10, 11]

Birinchidan, klaster hududiy xomashyo bazasini qayta ishlash korxonalari bilan bog‘lash orqali hosilni mavsumiy arzon narxda sotish zaruratini kamaytirishi mumkin. Ayniqsa, Jomboy, Bulung‘ur va Urgut kabi katta meva-sabzavot maydoniga ega tumanlarda sovutkich, saralash va qayta ishlash quvvatlarining klaster doirasida rivojlanishi yuqori qo‘shilgan qiymat yaratishga xizmat qiladi. [12, 13]

Ikkinchidan, klaster tarkibidagi fermerlar ulushining yuqoriligi iqtisodiy natijani fermer manfaatlari bilan bevosita bog‘laydi. 2023-yilda biriktirilgan yerlarning 87,5 foizi fermer xo‘jaliklari maydonidan iborat bo‘lgan. Shu bois xarid narxi, resurs yetkazib berish, hisob-kitob muddatlari va foyda taqsimoti shaffof bo‘lmasa, klaster miqyosining o‘sishi o‘z-o‘zidan fermer daromadining oshishini kafolatlamaydi. [4, 5]

Uchinchidan, klasterlashuv darajasining tumanlar bo‘yicha farqlanishi ishlab chiqarish ixtisosiga mos hududiy siyosatni talab qiladi. Toyloq va Urgutda klaster qamrovi yuqori bo‘lsa, Jomboy singari meva va sabzavot maydoni katta hududlarda klasterlashuvning samaradorlikka ta’sirini alohida baholash zarur. [5, 6]

To‘rtinchidan, klaster samaradorligini faqat biriktirilgan yer yoki klasterlar soni bilan emas, balki bir gektardan sof daromad, qayta ishlangan mahsulot ulushi, bir tonna eksportdan tushum, hosildan keyingi yo‘qotish va suvdan foydalanish samaradorligi orqali o‘lchash zarur. [4, 11]

Muallifning ilmiy-amaliy takliflari:

1. Samarqand viloyati meva-sabzavotchilik klasterlari uchun tuman ixtisoslashuvi indeksini joriy etish. Indeks meva, sabzavot, uzum, qayta ishlash quvvati va logistika imkoniyatlarini birlashtirib, yangi klaster yoki servis markazini qaysi hududda rivojlantirish maqsadga muvofiqligini ko‘rsatishi kerak.

2. Klasterlar faoliyatini baholashda yer maydoni va klasterlar sonidan tashqari bir gektardan sof daromad, rentabellik, qayta ishlash ulushi, bir tonna eksportdan tushum, hosildan keyingi yo‘qotish va suv unumdorligi KPIlarini majburiy qo‘llash.

3. Jomboy va Bulung‘urda yirik meva-sabzavot xomashyo bazasidan kelib chiqib, sovuq zanjir, saralash-qadoqlash va qayta ishlash infratuzilmasini kuchaytirish; Urgut, Samarqand va Toyloqda mavjud klaster konsentratsiyasini chuqur qayta ishlash va eksport qiymatini oshirishga yo‘naltirish.

4. Klaster bilan qamrab olinmagan, biroq dehqonchilik salohiyati yuqori Ishtixon va Pastdarg‘om tumanlarida klaster tashkil etishdan oldin mahsulot tarkibi, bozor, suv, logistika va qayta ishlash quvvatlarini o‘z ichiga olgan texnik-iqtisodiy baholash o‘tkazish.

9 Manba: Samarqand viloyati statistika boshqarmasi va Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari asosida tuzilgan. [8, 9, 10, 11]

5. Fermer xo‘jaliklari klaster maydonining asosiy qismini tashkil etayotganligi sababli fermer-klaster shartnomalarida narxni shakllantirish formulasi, to‘lov muddati, sifat bonusi va resurslar qiymatini ochiq ko‘rsatish.

6. Viloyat bo‘yicha raqamli klaster monitoring platformasida tuman, klaster va fermer kesimida yer maydoni, hosildorlik, tannarx, qayta ishlash, ombor qoldig‘i, eksport va suv sarfini bir tizimda yuritish.

7. Klaster siyosatining yakuniy maqsadini “ko‘proq klaster tashkil etish” emas, balki “bir gektar va bir kub metr suv hisobiga ko‘proq qo‘shilgan qiymat yaratish” tamoyiliga o‘tkazish.

Ilmiy yangilik:

- Samarqand viloyatida meva-sabzavotchilik klasterlashuvi tumanlar ixtisoslashuvi bilan qiyosiy baholanib, klaster yerlarining 2023-yilda 86,2 foizi Urgut, Samarqand, Toyloq va Bulung‘ur tumanlarida jamlangani aniqlashtirildi;
- 2023-yil bir xil metodikadagi ma’lumotlari asosida viloyat meva-sabzavotchilik yerlarining klaster bilan qamrovi 44,3 foiz ekani hisoblandi;
- klaster maydonining 87,5 foizi fermer xo‘jaliklari hissasiga to‘g‘ri kelishi sababli klaster iqtisodiy samaradorligini fermer daromadi va shartnomaviy manfaatdorlik ko‘rsatkichlari bilan bog‘lash zarurligi asoslandi;
- tumanlarning xomashyo bazasi va klaster joylashuvi o‘rtasidagi tafovutlar asosida hududiy ixtisoslashuv indeksi va selektiv klaster siyosatini qo‘llash taklif etildi.

Tahlil Samarqand viloyatida meva-sabzavotchilik bazasi so‘nggi yillarda kengayganini va 2025-yilda ishlab chiqarish natijalari yanada mustahkamlanganini ko‘rsatdi. SIATning taqqoslanadigan qatoriga ko‘ra, 2020–2024-yillarda meva va rezavorlar maydoni 10,3 foiz, sabzavot ekin maydoni 19,3 foiz oshgan. 2025-yilda esa viloyatda 408,4 ming tonna meva-rezavor, 1 686,1 ming tonna sabzavot va 697,0 ming tonna uzum yetishtirilgan. [2, 3, 8, 9, 10, 11]

Hududiy jihatdan meva-sabzavotchilik bir xil taqsimlanmagan. Jomboy, Bulung‘ur va Urgut tumanlari meva hamda sabzavot maydonlarining yuqoriligi bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, klaster maydonlari asosan Urgut, Samarqand, Toyloq va Bulung‘ur tumanlarida jamlangan. Demak, ishlab chiqarish ixtisoslashuvi va klaster joylashuvi qisman mos kelsa-da, ayrim hududlarda tafovutlar mavjud. [2, 3, 5]

2023-yilda viloyatda meva-sabzavotchilik uchun ajratilgan 52 268 gektarning 23 157 gektari klasterlarga biriktirilgan bo‘lib, qamrov 44,3 foizni tashkil etgan. Klaster yerlari tarkibida fermer xo‘jaliklari ulushining 87,5 foiz bo‘lishi klaster siyosatida fermerlarning iqtisodiy manfaatini markaziy mezonga aylantirish zarurligini ko‘rsatadi. [4, 5]

2024-yilda meva-sabzavotchilik klasterlari soni 12 ta va biriktirilgan maydon 21 360 gektar sifatida qayd etilgan. 2025-yil bo‘yicha yangilangan klasterlar soni va biriktirilgan maydonning yagona rasmiy ochiq jadvali topilmagani sababli, mazkur ko‘rsatkichlar 2025-yilga sun’iy ravishda ko‘chirilmagan. Shu bilan birga, 2025-yil ishlab chiqarish va eksport natijalari klaster tizimining samaradorligini endi faqat yer va subyektlar soni bilan emas, balki qayta ishlash, eksport qiymati va bir tonna mahsulotdan olinadigan tushum orqali baholash zarurligini ko‘rsatadi. [6] 2025-yil uchun yangilangan klasterlar soni va biriktirilgan maydon bo‘yicha ochiq rasmiy yakuniy ma’lumot mavjud emasligi qayd etildi; bu holat keyingi tadqiqotlarda birlamchi hududiy ma’lumotlar bilan to‘ldirilishi lozim. [6]

Umuman, Samarqand viloyatida meva-sabzavotchilik klasterlarining keyingi rivojlanishi hududiy ixtisoslashuv, qayta ishlash va logistika infratuzilmasi, fermer manfaatlari hamda resurs samaradorligi bilan birga eksport qiymatini oshirishga yo‘naltirilishi lozim. 2025-yilda meva-sabzavot eksportining 258,1 ming tonnaga va 345,8 mln AQSH dollariga yetgani, eksport qiymatining fizik hajmdan tezroq o‘sgani yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulotlar ulushini kengaytirish Samarqand viloyati uchun ustuvor iqtisodiy yo‘nalish bo‘lishi kerakligini ko‘rsatadi. [5, 11, 12, 13]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 15-dekabrdagi PQ-52-son “Meva-sabzavotchilik sohasini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, tarmoqda klaster va kooperatsiya tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. SIAT: “Barcha toifadagi xo‘jaliklarda meva va rezavorlar maydoni”. Yangilangan 30.06.2025.
3. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. SIAT: “Barcha toifadagi xo‘jaliklarda sabzavot ekilgan maydon”.
4. O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligi vazirligi. Respublikada faoliyat yuritayotgan agrosanoat klasterlari to‘g‘risida ma’lumot.
5. Boboyev Sh.X. Samarqand viloyatida agrosanoat klasterlarini hududiy joylashuvi va ixtisoslashuvi // Ilim hám jámiyet. – 2024. – №4.
6. Samarqand viloyati qishloq xo‘jaligi boshqarmasi ma’lumotlari asosida keltirilgan 2024-yil agroklaster ko‘rsatkichlari.
7. Samarqand viloyati statistika boshqarmasi. “Samarqand viloyatida dehqonchilik mahsulotlarini yetishtirish”, 03.11.2025.
8. Samarqand viloyati statistika boshqarmasi. “2025-yilda meva va rezavorlar yetishtirilgan”, 17.02.2026.

9. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. “2025-yilda sabzavot yetishtirishda Andijon viloyati yetakchi bo‘ldi”, 12.02.2026.
10. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. “2025-yilda O‘zbekistonda qariyb 2 mln tonna uzum yetishtirilgan”, 13.02.2026.
11. Samarqand viloyati statistika boshqarmasi. “Samarqand viloyatining tashqi savdo aylanmasi”, 2025-yil yanvar-dekabr, 19.01.2026.
12. Porter M.E. Clusters and the New Economics of Competition // Harvard Business Review. – 1998. – Vol. 76, No. 6. – P. 77–90.
13. FAO. Developing Sustainable Food Value Chains: Guiding Principles. – Rome: FAO, 2014.
14. Samarqand viloyati statistika boshqarmasi. “Samarqand viloyatida qishloq, o‘rmon va baliqchilik xo‘jaligi”, 2025-yil yanvar–dekabr yakunlari. E’lon qilingan sana: 23.01.2026.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. VI maxsus son

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI
"INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARI" MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
2026-yil 25-26-sentabr

